

Johann Sebastian Bach, Λειτουργία σε σι-ελάσσονα, BWV 232 (περί τα 1747-1749): II. Symbolum Nicenum (Credo), αρ. 8: Confiteor, μ. 123b-146

Η μνημειώδης *Λειτουργία σε σι-ελάσσονα* του J. S. Bach αποτελεί μία από τις ύστατες παρακαταθήκες του και συγκεράζει νέα με παλαιότερη μουσική του, προερχόμενη κυρίως από καντάτες. Η μελοποίηση των πέντε μερών του *ordinarium missae* γίνεται εν προκειμένω τμηματικά, σε 27 επιμέρους χορωδιακά, άριες και ντουέττα για σολιστικές φωνές: το Σύμβολο της Πίστεως, ειδικότερα, κατανέμεται σε εννέα μέρη και το προτελευταίο εξ αυτών, το *Confiteor* («Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»), είναι γραμμένο για πεντάφωνη χορωδία με συνοδεία *basso continuo*. Πρόκειται για μία περίτεχνη διπλή φούγκα, στην εξέλιξη της οποίας ενσωματώνεται και λειτουργικό *cantus firmus*, ενώ η τονικότητα αναφοράς της φα-δίαση-ελάσσονος εγκαταλείπεται οριστικά προς το τέλος της και μία αρμονική διαδοχή κατά πέμπτες οδηγεί στην Σολ-μείζονα που επικυρώνεται με μισή πτώση αλλά και παράλληλη επιβράδυνση της χρονικής αγωγής σε *Adagio*. Αμέσως μετά προστίθεται, κατά τρόπον ασυνήθιστο, ένα σχετικά μακροσκελές συνδετικό πέρασμα προς το τελευταίο μέρος του Συμβόλου της Πίστεως, “*Et exspecto*” – ένα περίλαμπρο χορωδιακό με πλήρη ορχηστρική συνοδεία στην Ρε-μείζονα, που υμνεί πανηγυρικά την ανάσταση των νεκρών και την ζωή του μέλλοντος αιώνας μετά την Δευτέρα Παρουσία. Συγκεκριμένα, στα μ. 123b-146 του *Confiteor* μελοποιείται ήδη η αρχή του ακόλουθου κειμένου, “*Et exspecto resurrectionem mortuorum*” («Καὶ προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν»), σε μια βαθιά μυστικιστική ατμόσφαιρα που υποβάλλουν εν πολλοίς οι ρηξικέλευθες και άκρως εκφραστικές αρμονικές επιλογές του συνθέτη στο περιβάλλον της ρε-ελάσσονος.

Εν πρώτοις, η δεσπόζουσα της Σολ-μείζονος επεκτείνεται μετά την προαναφερθείσα πτώση και μεταμορφώνεται στα μ. 123b-124 σε μία συγχορδία ελαττωμένης εβδόμης. Η λύση αυτής της τελευταίας είναι εντούτοις αναπάντεχη, καθώς ένας εκ των φθόγγων της διατηρείται ως θεμέλιος στην συγχορδία της μι-ύφεση-ελάσσονος (σε δεύτερη αναστροφή) που εισάγεται στο μ. 125 προκειμένου να οδηγήσει σε μια εκτεταμένη τονικοποίηση της Σι-ύφεση-μείζονος μέχρι το μ. 127. Όπως γίνεται αντιληπτό αναδρομικά, η αρμονική πορεία αυτού του χωρίου εστιάζεται στην VI της ρε-ελάσσονος, η οποία τονικοποιείται με συγχορδίες παρενθετικής υποδεσπόζουσας (iv_4^6/VI στο μ. 125) αλλά και δεσπόζουσας ($vii^{o7}/VI - V_5^6/VI$ στο μ. 126) που αναφέρονται κατ’ αρχήν στην ομώνυμή της (την σι-ύφεση-ελάσσονα)! Ως εκ τούτου, η προσέγγιση της τονικότητας της ρε-ελάσσονος καθίσταται τελείως αδιόρατη στην έναρξη της φράσεως αυτής και συνειδητοποιείται σταδιακά μόνο κατά την περαιτέρω εξέλιξή της διαμέσου ανακυκλούμενων αρμονικών διαδοχών διπλής δεσπόζουσας – δεσπόζουσας – τονικής μέχρι την επικυρωτική μισή πτώση που διατυπώνεται στην κατάληξη μιας χρωματικής-παθητικής καθοδικής προόδου αρχικά στην γραμμή του μπάσσου (στα μ. 127-132) κι έπειτα σε αυτήν της πρώτης σοπράνο (στα μ. 132-136), εκ παραλλήλου με μερικές εξόχως παραστατικές μελωδικές διατονικές αναβάσεις (βηματικές αλλά και αρπισματικές) κατά την εκφορά της λέξεως “*resurrectionem*” που αντιδιαστέλλονται άμεσα προς τους κατιόντες αρπισμούς επί του ακόλουθου “*mortuorum*”: από αμιγώς αρμονικής πλευράς, η πορεία προς την πτώση στα μ. 127-137 έχει αναλυτικότερα ως εξής: $VI [- “vii^2”]$, $VI - i_4^6$, $vii^7/V - V_5^6/V$, V^2 , i^6 , $vii^2/V [- vii_3^4/V]$, vii^7 , I , vii^7/V και V που προεκτείνεται εν είδει ισοκράτη μέχρι το τελευταίο μέτρο της παρούσας φράσεως.

Αν και η επιθυμητή ομαλή μετάβαση από την Σολ-μείζονα στην Ρε-μείζονα (δια της ομώνυμης της ελάσσονος) έχει επί της ουσίας ήδη επιτευχθεί, ο Bach έρχεται στην συνέχεια να προσθέσει μία ακόμη φράση στην ρε-ελάσσονα, με ίδια πτωτική απόληξη αλλά και νέα εντυπωσιακά αρμονικά μέσα που προσδίδουν στην προσδοκία της ανάστασης των νεκρών την δέουσα απόκοσμη και υπερβατική έκφρασή της. Η φράση των μ. 138-146 από άρση ανοίγει με μία συγχορδία ελαττωμένης εβδόμης, η οποία σε συνάρτηση με την πτώση που έχει μόλις προηγηθεί μοιάζει να υπόσχεται ως παρενθετική δεσπόζουσα την υποδεσπόζουσα

της ρε-ελάσσονος. Ωστόσο, η επέκτασή της στο μ. 139 μεταβάλλεται εναρμονίως και εν τέλει μετασχηματίζεται σε μία δεσπόζουσα μεθ' εβδόμης της Ντο-δίαση-μείζονος, η οποία με την σειρά της καθίσταται δεσπόζουσα (μεθ' εβδόμης) για να λυθεί στην φα-δίαση-ελάσσονα, στα μ. 140 και 141 αντίστοιχα. Επομένως, στην έναρξη της φράσεως αυτής λαμβάνει χώραν μία εκτεταμένη τονικοποίηση της αντιθετικής συγχορδίας της ομώνυμης της τονικής που δημιουργεί μία μακρινή σχέση τρίτης (δεύτερου βαθμού) προς την ίδια την συγχορδία της ρε-ελάσσονος, η οποία επανακάμπει στο μ. 143 με την μεσολάβηση της δεσπόζουσας (στο προηγούμενο μέτρο), δίνοντας το έναυσμα για την ακροτελεύτια πληθωρική μισή πτώση που εκδηλώνεται επί της κατιούσας χρωματικής γραμμής του μπάσσου· συνολικά λοιπόν, η ευρηματικότετη αρμονική πορεία της έσχατης αυτής φράσεως αποτυπώνεται ως εξής: (vii_5^6/iv) , $(vii^7/iv) \Rightarrow vii_3^4/V/iii/I - V^2/V/iii/I, V_{[5]}^6/iii/I, iii/I (!) [-I^6], V^6 - vii^7, i, ii^{\theta 7}/V, vii_5^{6\#}/V - vii^{6\#}/V$ και V .

27 Νοεμβρίου 2025
Ιωάννης Φούλιας